

11447

Un entierro civil.

Caballeria



Un entèrro civil

Joguina còmica en un acte y en vèrs

per

Domingo Caballeria y Collell

Estrenada ab extraordinari aplauso en el teatre del
Centre Dominical de Sant Pere Apòstol
de Barcelona,
el dia 30 de Novembre de 1902.



PERSONAS

Dòn Odón.	D. Tomás Padrosa.
Fidèl (criat).	D. Josèph Salas.
Dòn Sever.	D. Josèph Mora.
Dimas.	D. Jaume Lorés.

Drèta y esquèrra, la del actor.

Època actual.

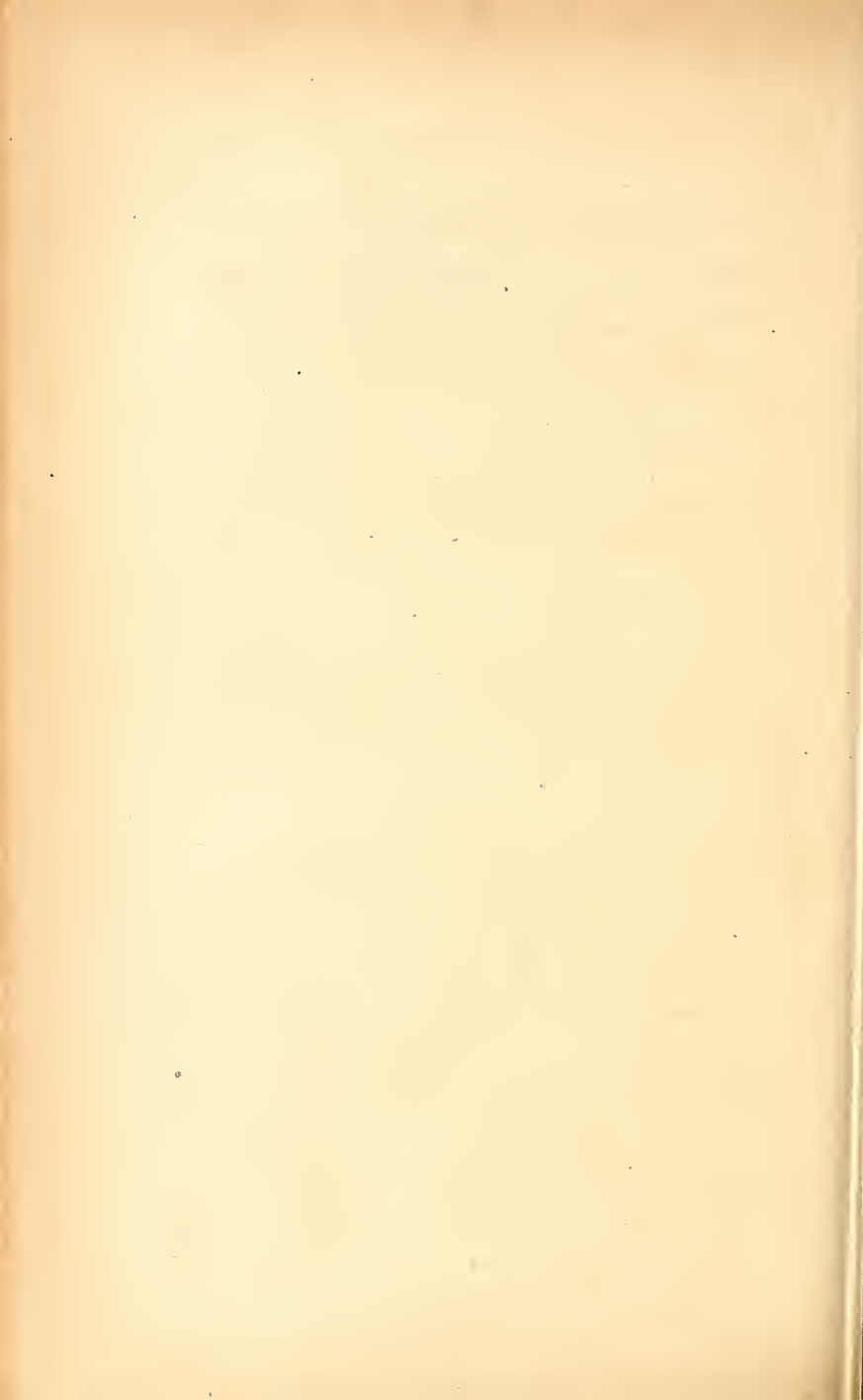
**Als sòcis de la Secció Dramática
del "Centre Dominical de Sant
Pere Apòstol", de Barcelona.**

*La lectura del xistós quènto de don
Adolf Claverana titulat «Chicharrones
laicos,» m' ha mogut a escriure aquèsta
obrèta, pera contribuir a contrarestar la
perniciosa influència de las moltas compo-
sicions immorals y perillosas que infectan
la escèna en nòstras dias.*

*Al atrevirme a publicarla, a instàncias
d' alguns amichs, no puch mènys que de-
dicarla a vosaltres, que tan be sabereu in-
terpretarla.*

*Rebèn ab ella l' expressió del coral afec-
te de vòstre ver amich*

L' autor.



ACTE ÚNICH

La escèna representa un saló despatx, ab una taula de escriure plèna de llibres y documents. Pòrtas al fòro y a l'esquèrra: sobre la del fòro hi ha un símbol masònich.

ESCENA PRIMERA

Dòn Odón y Fidèl.

El primer assegut a la taula consultant papers, y el segón espolsant las cadiras ab un plomero.

Od. ¡Fidèl!

Fid. Mani.

Od. ¿Quí ha vingut?

Fid. Tanta gent l' ha demanat,
que 'n tot avuy no he lograt
un moment de quietut.
¡Això sèmbla un jubiléu!
De tancar y obrir la pòrta
ja casi tinch la ma mòrta:
tothòm ve a cobrar lo seu.
Jò, pròu els dich que no hi es,
prò ells no 's cansan d' insistir.
Això no 's pòt resistir,
ni vull aguantarho més.

Od. No 'm parlís ab aquèt tò,
puig sèmbla que siguis l' amo.

Fid. ¡Ay, Dòn Odón!; quan m' esclamo,
m' esclamo ab molta rahó.
Jò, a fer tan mals paperòts
no hi estich acostumat,
y, després, no m' he llogat

per menjar sempre pebròts.
Quan l' un se 'n va, l' altre arriba,
tots venen per lo mateix.

Ja li dich que n' hi ha un feix:
no se pas còm se 'ls esquivia.

Od. Tu ray que quan els has dit
que ab mi no hi tens res que vèure,
ja estás llest. Pitjor es dèure:
jaixò si que 's un neguit!

Fid. Miri que 'n venen molt pòchs
que no 'm donguin un sufoco,
y encare que sempre 'm moco,
sempre tiuch d' anar ab *mochs*.

Od. Be; deixèm estar la palla
y anèm sen de drèt al grà.

Fid. Molt difícil li serà,
quan de grà te tanta falla.

(Fent ab els dits senyal de diners.)

Od. Ab això, Fidèl, hi tocas.

Fid. Còm vèig els seus maldecaps.
Sense diners no hi ha taps,
per tapar aquèstas bocas.

Od. ¿Quí ha portat aquèst paper?

(Va examinant els de la taula, còm indica el diàlech.)

Fid. El sabater; es el compte:
diu que si no 'l paga prompte,
el descalsará al carrer.

Od. Si percás me ve al darrera,
li vento tal còp de pèu,
que sabrá si 'l calsat seu
te refeta la puntera.
Y aquèst ¿de quí es?

Fid. Es del sastre,
qu' está cansat de venir.

Od. Si t' ho diu, ja li pòts dir
que se 'n pòt aná 'l diastre.

Fid. Está tan incomodat
que diu que si al carré 'l tròba,
li farà llevar la ròba,
anch que 's quedi despullat.

Od. Això sòls t' ho dirá a tú.

(Ap.) Vaya una mèn de gent:

diuen que soch indescent
y 'm vòlen fer quedar nú.

Fid. Aquí te 'l compte del gas.

Od. Aquèst si que va lluny d'òscas:
el deixarèm a las foscas,
perquè fa 'l compte tan gras.

Fid. Aquèst, es del sombrerér.

Od. Vuit hongos... sis de copa alta,
me sèmbra que algùn ni falta:
entre tots, vint han de ser.
Oy, que si ell no se 'n adona,
jò no le 'n faré adonar.
Fill meu *no val a badar*,
com dihèm á Barcelona.

Fid. (*Ap.*) ¡Quína cara més forrada!
després que a tothòm esplota,
encar' fa burla y xacòta
del pòbre infelis que bada.

Od. ¿Ningú més m' ha demanat?

Fid. El senyor procurador.

Od. Aquèst si que 's el pitjor.

Fid. Sabés l'escándol qu' ha armat:
m'ha dit qu' avuy tornaria.

Od. Feslo passar ab rahons.

Fid. No está per més dilacions
y m' ha dit que 'l citaria.

Od. Ab això no hi puch jugar:
ab la lley qu' are ha sortit
te 'l camí molt espedit,
per si 'm vòl desahuciar.
Li dius que s' ha mòrt el pare
y qu' ab el gasto del dòl
un no pòt pagar quan vòl.

Fid. Bòna excusa ha trobat are.
Quan se mòr una persona,
te dos pènas el parent,
la pèna del sentiment
y la del gasto que dona.

Perxò un sabi deixá escrit,
segons còsta en un arxiu,
que tota mòrt causa al viu
pèna de *dany* y *sentit*.

Od. ¡Manòy, Fidèl, còm t' esplicas!

- Fid.* ¿d' hont trèus la filosofia?
¿Que 's creya que no 'n sabia,
jò, de dir còsas bonicas?
Es que 'm vaig estar sèt anys
ab un capellá molt vell,
qu' era molt nèt de clatell...
- Od.* No 'm parlis de sers estranys.
- Fid.* Apròp seu molt vaig apèndre:
tots els que diuen mal d' ells,
ó no escolten sos consèlles
ó, ruchs, no 'ls saben entendre.
- Od.* Aquèsta convèrsa aparta
ó acabaré la paciència.
¿Han dut la correspondència?
- Fid.* No més han dut èixa carta.
(*Se 'n trèu una de la butxaca, li dona y tor-
a espolsar els mòbles.*)
- Od.* (*Ap. 'al obrirla, molt marcat.*)
¡Ah! es del forn: ja l' esperava.
(*Després de llegirla.*)
En ella 'm donas avís
que m' envian de París
el paquèt que desitjava.
Sens' dupte ja haurá arriuat:
es de trèus fetxas enrera.
- (*Alt.*) ¿Fidèl?
- Fid.* Mani.
- Od.* La chistera.
(*Fidèl se 'n va per la pòrta de l' esquèrra y
torna al moment ab el barrèt de copa de
Dòn Odón, que diu tot posantsel.*)
- Od.* Si ve algú, torno aviat. (*Se 'n va pel foro.*)

ESCENA II

Fidèl.

(*Al públich.*) Servèixo a un senyor solter,
que viu sòl com un mussòl,
y 'm dona més fèina ell sòl
que servir al mon enter.
Per cèrt que 's diu Dòn Odón,
com aquèll gran catedràtich

fill del mico, y democrátich
que va trobá un hippariòn,
Gasta més pòca vergonya,
que no gasta aquèll canalla
qu' es quedá per una malla
el *Palacio de Santoña*.

Ab tothòm viu entrampat,
tot ho compra y res no paga,
ja us dich jò qu' es una plaga
pel qui li vèn al fiat.

A mi 'm dèu tantas mesadas,
còm mésos fa qu' el servèixo,
òy! que si no 'm paga, 'l deixo
y 'l desfai a bofetadas.

Més lliberal qu' en Sagasta,
ha sigut socialista,
comunista y anarquista
y es un masó entussiasta.

Còm el coix d' en Romanones
tot ho vòl fer anar drèt,
y no pènsa que, pobrèt,
va 'l revés de las personas.

De tant sentir a en Junoy,
en Lerroux y en Ròca y Ròca,
te 'l cervell còm una sòca
y farà cap á Sant Bòy.

Quan l' *Eléctra* 's va estrenar,
de tan cridar y aplaudir,
la munyèca 's va espunyar
y afònich se va quedar.

Cridant ¡Visca en *Canallejas*!
se va fer malbé 'ls pulmons,
y per paga 'ls polissons
le metieron entrè rejas. (Pausa).

Vòl calar fòch als convents,
perquè son caus de ganduls,
y es mes tahul que 'ls tahuls
que hi há en tots els continents.

Res li agrada tant al mon
còm la feina del burgés;
menjar, bèure y no fer rés,
passar la vida ab un sòn.

Quan canta 'l pòrch, deixa 'l llit,

y encare perquè jò 'l crido,
que si un dia me 'n olvido
passa 'l sant dia adormit.
Es lleva, y de primé entuvi
llegèix la *Publicitat*,
y després d' havé' esmorzat
s' empassa tot el *Diluvi*.
Tota la santa setmana
pòrta penjada l' *Esquella*
y sòls sab desferse d' ella
per penjarse la *Campana*.
Quan es l' hòra de dinar,
s' afarta còm un tossino,
y després se 'n va 'l cassino
ab els companys a jugar.
Còm a casa may hi sopa,
sòl fer cap al Restaurant
y d' allí 'l cafè cantant
a apurar copa trás copa;
y quan el serèno entona
las trèrs de la matinada,
torna a casa altra vegada,
còm en Dòys, portánt la mona.

(*Se sent soroll de passos*).

Callèm, que ve cap aquí.

(*Mirant per la pòrta del foro.*)

Es el vehí del davant.

Si m' atrapa murmurant
m' escanya còm un butxí.

ESCENA III

Fidèl y D. Sever

Fid. ;Hòla! ¿Què tal Dòn Sever?

Sev. Be, ¿y tú Fidèl?

Fid. Anèm fent.

Sev. Sempre alegre y diligent
cumplint ab el teu debèr.

Fid. A diligent ningú 'm guanya,
però en quant a l' alegria
qualsevòl me guanyaria:
la meva apariència enganya.
Pròu m' esfòrso en fer l' alegre,

prò l' excés de treballar
y 'l pòch dormir y menjar,
me fan tenir el còr nègre.

Sev. Ja sé que l' Odón no hi es.

Fid. Sègui, vindrà desseguit.

Sev. (*Asseyentse.*) L' he trobat quan ha sortit
y m' ha dit que l' esperés.

¿Encare es tan exaltat?

Fid. Per mi, cada dia pèrt:
no hi há un cap vèrt més cap vèrt,
ni cap bòig tan rematat.

Sev. La trista mòrt del seu pare
no li ha servit d' escarment:
may posará enteniment,
quan no n' ha posat fins are.

Fid. Segons he sentit a dir,
morí de mòrt repentina.

Sev. Fa posar pell de gallina
el pensar còm va morir.
Van celebrar un Congrès
a París, els frac-masons,
y de totas las nacions
n' hi acudiren d' allò més.
Allí 'l pare del Odón,
qu' era dels més exaltats,
digué ell sòl més disbarats
que tots els masons del món;
y a las pòstres d' un dinar
que feren per despedida,
després de bèure sens mida
per Lucifer va brindar.
En aquèll mateix instant
Deu castigá son pecat:
còm si un llamp l' hagués tocat
caigué en sèch tót blasfemant.
Fent esgarrifosos crits
¡què 's cremava! ¡què 's cremava!
fòll per tèrra es revolcava,
deixant a tots aturdits.
Y negant la xirinòla
dels seus companys disoluts,
morí fent estremituts,
còm el gos que 's pren la bòla.

- Fid.* ¡Quína mòrt més desastrosa!
Sev. Una mòrt de condemnat.
No podia, el desdixat,
esperansar altra còsa:
Cada hu sa mòrt te escrita
ab el seu comportament,
bòna 'l bò y mala 'l dolent,
Talis vita, finis ita.
- Fid.* Si es cèrt que 'l gat escaldat
ab aigua tèbia en te pròu,
del seu fill me ve de nòu
que seguèixi sent tan gat.
Si 'm trobés al puesto d' ell
de vergonya 'm moriria,
y ell es pitxor cada dia.
- Sev.* No te còr ni te cervell.
S' ha posat vestit de dòl
y ha quedat tan satisfet.
- Fid.* Còm que te 'l pare al *Canyèt*
ja pòt fer tot lo què vòl.
- Sev.* Per supuesto, aquèsta farda
no parla de funerals.
- Fid.* Això, tractant d' animals,
vestèix molt.
- Sev.* Fa molta albarda.
- Fid.* ¿Sab que jò no puch compèndre,
còm essent vostè tan bò
es amich d' aquèst bribó?:
- Sev.* No còsta gaire d' entendre.
Desde petits que vivim
tots dos al mateix replá:
això sòls t' esplicará
l' estimació que 'ns tenim.
Els meus pares foren bons
y 'ls seus foren molt dolents,
y donan fruits diferents
distintas educacions.
Ell, ha surtit un bergant,
perquè fou mal educat;
que si be ho hagués estat
tal vegada fora un sant.
Còm de mi tot ho rèb be,
no 'm canso de predicarlo,

fins que del mal apartarlo,
ajudant Deu, lograré.
Fid. Será en va 'l seu predicar,
may logrará ferlo crèure,
puig quan l' ase no vòl bèure
es inútil lo xiular.

(Se sent soroll de passos.)

Callèm, callèm, qu' es aquí.
(Mirant per la pòrta del fòro.)

No sé que 's dú embolicat.

Si ho ha comprat al fiat

tot será fèina per mi

*(Dòn Sever s' aixeca y 's retira un xich al
foro, de manera que al entrar Dòn Odón
no s' adona d' ell.)*

ESCENA IV

Dits y D. Odón

*Que èntra pel fòro portant un paquet, ab molt cui-
dado.*

Fid. *(Molt marcat.)* ¡Deu lo quart!

Od. ¡Això m' altera!

Sempre usas el nòm de Deu.

Els fanátichs no sabèu
saludar d' altra manera.

Fid. Es la manera millor.

Od. *(Donant una empènta a Fidèl, que se 'n va
per la pòrta de l' esquèrra.)*

Ves, y tingam més respecte,

Sev. Això, Odón, no es cap defecte.

Od. *(Adonantse de 'n Sever.)*

¡Tú ets aquí?

Sev. Molt servidor.

Od. *(Deixant el paquet sobre la taula.)*

No m' estranya que l' abònis:

còm sou del mateix pensar.

Sev. Val més a Deu invocar,
qu' invocar, còm tú, als dimònis.

Od. ¿Ja comensas la cansó?

Foras bò per missionista:

no tenim cap entrevista

- que no 'm fassis un sermó.
Sev. És que, Odón, molt m' incomòda
la costúm que introduiu:
per tot de Deu prescindiu,
y prescindirne ja es mòda.
Ans se solia invocar
el nòm de Deu ab respecte;
avuy, ferho es un defecte,
sòls s' usa per blasfemar.
No contents ab profanarlo,
volèu, fentli crua guèrra,
dels modismes de la tèrra,
y dels refrans desterrarlo.
Y fins las personas bònas,
sense donarsen esment,
per no trencar la corrent
us imitan còm las monas.
Abans, quan dos se trobavan,
ja se sap, *còm va y còm ve*
y al dirse qu' estavan be,
las gràcias a Deu donavan.
Avuy se 'n avergonyèixen
y si 't ficas en tal cas,
sòls dir *gràcias* sentirás:
el nòm de Deu tots se 'l deixen.
Abans al fer una còsa,
si sortia malament
s' aconsolavan dient,
L' hòm propòsa y Deu dispòsa.
Avuy dirho aixís no gòsan,
y còm si 'ls sapigués greu,
sòlen dir que, en llòch de Deu,
las *circunstàncias* dispòsan.
Axís posarte podria
exemples a cada pas
de eix vici de Satanás,
que desterrat ja voldria.
Od. ¿Ja ets acabat el sermó?
Sev. Tot just estich al preludi:
tú, sempre fuges d' estudi
per no donám la rahó.
Od. Dispènsam si no 't contesto,
no es per falta d' arguments.

Sev. Si no gastas els que tens,
sempre 'n tindrás de repuèsto.

Od. Es qu' altra còsa 'm domina
y te la vull ensenyar:
perxò t' he fet esperar.

Sev. ¿Dònchs què tens? ¿què t' amohina?
(*S' asseuen, en Sever daabnt y l' Odón da-
rrera de la taula.*)

Od. Vull, Sever, ja qu' has vingut
donarte una gran sorprèsa:
¡quánta alegria y tristèsa
en lo meu còr are acut!
No hi ha dupte qu' es vritat
lo que a la sarsuela cantan:
*Hoy las ciencias adelantan
que es una barbaridad.*
Prò no hi ha al món cap invent
que m' entussiasmi tant
còm el qu' estich contemplan
en aquèst precís moment.

(*Senyalant el paquet.*)
Còm sabs, mon pare, infelis,
assistí a un congrés masó
y morí... d' *indigestió*
(*Sever, apart, senyala que sab que no es cèrt*)
fa pòchs dias a París.
De desde 'l forn crematòri,
ahont ha sigut cremat.
sas cèndras m' han enviat
a dins d' aquèst emboltòri.

Sev. (*Sorprés.*) ¡Odón!; ¿qu' ets bòig? ¿què dius are?
Un bòn fill may ha permès
que, cremantlo, 's profanés
el cadavre del seu pare.

Od. Sever, Sever, no t' esveris.
no 'm jutgis tan aviat
y veurás que be he obrat,
després que be ho consideris.
Digas: ¿no es un gran consòl
quan se 'ns mòren els parents
poguerlos tenir presents
y tan apròp còm un vòl?
Jò que al pare del meu còr

no poguí vèure morir,
are apròp el puch tenir
y mostrarli el meu amor,
No veurèm may importada
a Espanya aquèsta invenció,
per xò Espanya es la nació
que hi ha 'l mon més atrassada.

(Exaltantse per graus.)

Sòls quatre fanatichs ruchs,
que al progrès sempre fan guèrra,
enterran els mòrts a tèrra,
perquè se 'ls mengin els cuchs.
Y mentres, cínichs, profanan
las despullas dels passats,
ab miasmas apestats
la malura 'ns encomanan.

Sev. Ab ton fogós parlament,
Odón, no m' has convensut,
será perquè soch llanut
ó no tinch coneixement.
Si s' estén el teu deliri,
cementiris no hi haurá,
prò, en cambi, tothòm tindrà
dins de casa el cementiri;
y ab els pisos plèns d' armaris
y 'ls armaris plèns de pòts,
els pisos semblarán tots
botigas d' apotecaris.

Od. ¿Fins d'això gosas fer broma?
Sev. Ja que 'n sèrio tú t' ho prèns,
desfaré 'ls teus arguments
punt per punt, coma per coma.
Anant còntra las costums
qu' establí 'l Cristianisme,
reculas al paganisme
en plè sigle de las llums.
L' Iglesia, sempre ha reprès
guardá' a casa embalsamats
els cadavres dels passats,
còm á Egypte era permès.
Tampòch consent que, inhumans,
guardèm las cèndras dels òssos,
després de cremar els còssos,

còm ho fèyan els romans.
Mana que al mòrt enterrèm,
perquè ab pols se convertèixi
y la sentència es cumplèixi
de què pols ens tornarèm.
Donantnos a tots exemple
de còm s' ha de respectar,
al naixer va transformar
las catacumbas en temple;
y al entorn de sas parèts
els vius ab els mòrts enllassa,
còm tèndre mare qu' abraça
en sa falda als seus fillèts;
y a pesar de la requesta
que hi te la falsa ciència,
tots sabèm per experiència
que may ha causat cap peste.

Od. Sever, tú no 'm pòts negar
que son fòcos de micròbis.

Sev. ¿Micròbis? Pitjors no 'n tròbis
que s' haurian de cremar.

Els micròbis existèixen
de desde que 'l món es món
y a molts d' ells encare, Odón,
els sabis els desconèixen.

Cada còp que 'ns envanim
perquè de nòus en trobèm,
amich meu, sòls demostrèm
que fa molts anys que dormim.
Puig còm t' he dit, tots son fets
des que 'l món Deu va crear
y 'ns costan més de trobar
que al istiu trobar bolèts.

Ès cèrt que molts son dolents,
prò sa maldat s' exagera;
si fos del tot verdadera
no hi hauria sers vivents.

Si fentlos guèrra avuy dia
encare 'ns causan tants mals,
¡qu' en serian de mortals
quan en llòch s' els perseguia!
Ab això, no vull pas dir
que sigui mal fet matarlos,

¡poguessin exterminarlos.
que no 'ns farian patir

(*Ab calor creixent.*)

Prò hi ha al món altre micròbi
que 'ns causa més perjudici:
es el micròbi del vici;
de l' humanitat opròbi.

Y es un gran còtra sentit
perseguí 'l que ataca 'l còs
y deixar viure ufanós
aquèll qu' ataca l' esprit.

Micròbi es el professor
incrèdul y disolut,
que corromp la joventut
semblant el vici y l' error.

Micròbi es el periodista
qu' escampa pels quatre vents
idèas més disolvents
qu' una bomba d' anarquista.

Micròbi es l' estrafalari,
qu' entabanant als obrers,
menja y viu còm un burgès
a còsta del seu salari.

Micròbis son els mals llibres
que del incaute lector
corrompen el cap y el còr
per ser llibres massa *llibres*.

Micròbi es el qui trafica
ab la salut dels demès
y per guanyar més diners
els aliments sofistica.

Micròbi es la vil donòta
que, ab sos vicis y sos mals,
ompla presons y hospitals
y las butxacas esplota.

Y micròbi es l' usurer
que al sixanta ó més per cent,
deixant diners a la gent
els deixa sènse diner.

Od. Sever, ets massa sever
y ab passió tot ho judicas;
totas las còsas criticas
y exageras a ton plèr.

En aquèt món es precis .
seguir sempre la corrent;
tú tot ho vèus malament
y jò no ho se vèure axís.

Sev. No m' estranya gens que tròbis
mon parèr exagerat.
¿Còm l' has de trobá' encertat
si ets un fòco de micròbis?

Od. (*Disposantse pera desfer el paquèt.*)
Deixèmnos de discussions,
que no m' he mirat encare
las despullas del meu pare,
tot escoltant tas rahons.

Sev. (*Alsantse per anársen.*)
Aquí hi sòbra ma presència,
no vull vèure lo que fas.

(*Molt marcat*) en tot pecat trobarás,
sens dupte, la penitència.

Od. ¡Quin amich! Vèure no vòl
del meu pare las despullas.

Sev. Profánalas tant còm vullas,
mès profánalas tot sòl.

Od. ¿D' això 'n dièu caritat?
¿aixís respectèu la mòrt?
això es pròpi d' un fill bort,
d' un fill bort ó descastat.

Sev. (*Desde la porta del fòro.*)
Vetaquí 'l teu argument
quan no sabs que contestar:
fugir d' estudi, insultar
y burlarte de la gent. (*Se 'n va.*)

ESCENA V.

D. Odón

Els fanátichs son tossuts.
Ba, ba; desfèm el paquèt.
Es picar en fèrro frèt
volguer convertí 'ls llanuts.

(*Desfá 'l paquèt, qu' está molt ben embo-
licat, besant y guardant respetuosament
els emboltòris. Al acabar, diu al públich.*)

Tal vegada no ho creurán,

prò es còsa que m' entussiasma,
m' encanta, m' admira y pasma,
vèure lo que aquí veurán.

(*Ensenyant un pòt de vidre plè de cèndra,
que hi havia en el paquet.*)

Dins d' aquèst pòt tan petit
tinch el pare embotellat,
fet essència, concentrat,
en extracte, comprimit.

¿No es progrés, no es adelanto
poguerlo guardar axis?

¿No es millor tenirlo al pis
que tancat al *campo-santo*?

¿No es aixó molt més polit,
més curiós, més nèt, més pulcre,
que tenirlo en un sepulcre
a las foscas dia y nit?

(*Petonejant y abessant el pòt ab gestos exa-
gerats y ridiculs.*)

¡Pare del còr estimat!
sempre apròp us vull tení,
de nits a sota 'l coixí,
de dias al meu costat.

Cumplint la voluntat vòstra,
no 'm vull malgastar els rals
per fervos fer funerals,
ni us diré cap pare nòstre.

No us faré cremar cap ciri,
ni aixecar cap panteó:

¡quan serà que per llevó,
no hi haurá ni un cementiri!

ESCENA VI.

Odón, Fidèl y despres Dimas

Fid. (*Entrant per la pòrta del fòro.*)

Dòn Odón, ¿se pòt entrar?

Od. ¡Ja 'm trèncas las oracions!
¿Qui son els busca rahons
que 'm venen a destorbar?

Fid. El demana un amich seu,
y 'l senyor procurador.

Od. ¿Tots a l' hòra? (*Ap.*) Això es pitjor...

Per l' amich me sab més greu.....

(Pensa un moment y diu all.)

Que 'l procurador s' esperi
y l' amich qu' entri primé.

(Fidèl se 'n va pe'l fòro.)

De aquèst mòdo lograré
que no senti cap tempèri.

(Ab satisfacció, mirant per la pòrta del fòro.)

¡Ah! és en Dimas. Mènos mal:
ell també viu entrampat,
y còm hi está acostumat
de rès no farà cabal.

(Encaixant ab en Dimas qu' entra en escèna.)

¡Hòla! ¿què tal?., ¿còm te va?

Dim. Molt be; ¿y a tu, bona pessa? *(Tocantli l' es-*
quèna.)

Od. Ja ho pòts vèure ¿Que tens pressa?

Dim. Fes, fes; ja 'm puch esperar.

¿Que 's aixó tan esquisit. *(Pe 'l pòt.)*

Od. *(Molt marcat.)* Son els polvos del meu pare:
Acabó de rèbrels are;
sèu; ja torno tot seguit. *(S' en va pe 'l fòro.)*

ESCENA VII.

Dimas.

(Mirantse'l pòt) ¡Ay murri! Segons m'ha dit
això és polvo del seu pare.

Avuy no he polsat encare,
vindrà còm l'anell al dit.

(S'assèu a la taula.)

Còm era bòn polsador
y ab rès els diners planyia,
de segur no's trobaria
al món un rapè millor.

¡Ba, ba! trayèms la capsèta
y l'omplirèm del paquet,

(Se trèu la capsu del rapè, agafa 'l pòt, se 'l
mira y diu.)

còm qu' está tan pitxadèt
no vindrà d'una miquèta.

(Mentres pròba d'obrir el pòt va dient.)

Diu que 'l vici de polsar
és dels vicis el més brut;
prò 'ns retorna la salut
y 'l cap ens fa a serenar.
Ell ens òbra las potèncias,
ens desvetlla, ens trèu la sòn,
vaja, que no 's tròba al món
vici de més excelèncias.
Podrán queixarse las donas
perquè embrutèm mocadors,
prò hi ha vicis molt pitjors
qu' embruteixen las personas.
¡Manòy! ¡qu' está ben tapat!
no perilla que s' esbravi.
Pòt ser que las dènts hi clavi
per obri'l més aviat.

*(Trènca ab las dents el cordill que subjecta'l
tap del pòt, y diu tot omplintse la capsa.)*

Al últim s' ha obèrt... ¡Qu'es fi!...
¡que ben picat y que macó!...
¡això és la flor del tabaco!...
¡això val un *Potosi*!...
Tapèmlo, que no fos cas
que descobrís qu' he sisat.
Prò encare no l' he tastat,
fiquèmsen un xich al nás.

(Polsa y va dient tot fent muècas.)

¡Tafoy!... No sé 'l qu'ensumo ..
Aquèst rapè no val rès...
Si val mil vegadas més
el rapè que jò consumo...
M' ha baixat fins a la boca
y encare no he estornudat.
¡Quin gust que té més ingrát!
Casi, casi, un hòm perboca.

ESCENA VIII.

Dimas y Dòn Odón

(*qu' entra pe 'l fòro y crida horroritsat al vèure lo que fa en Dimas.*)

Od. ¡Dimas! ¡Dimas! ¿Qu' has fet are?...
¡Indecent! ¡Ja ho comprènch tot!
¿No sabs que a díns d' aquèst pòt
hi ha las cèndras del meu pare?

Dim. ¿Del teu pare! ¿Y l' he enterrat
dintre más fòssas nassals!

(*Caragolantse, ab las mans al ventre y picant de pèus pe 'l saló.*)

¡Ay! que 'm venen tots els mals!

¡Ay! qu' estich envenenat!

Od. (*Drèt darrera la taula, mirantse 'l pòt.*)

Si tens mal, posathi fullas;
aixís escarmentarás,
y altre còp respectarás
del meu pare las despallas.

Dim. ¿Perquè semblants porquerias
guardas, brut, a casa teva?

Od. (*Enfadantse per graus.*)

La culpa, Dimas, no es meva,
tu, 'l pòt tocar no devias.
Jò soch qui 'm tinch de queixar
perquè a mi y al pare insultas.

Dim. Jò perquè de las resultas
me podia envenenar.

Od. Vesten, fuig del meu devant,
que còm més va més m' altero.

Dim. Jò, còm més ho considero,
mès m' estich incomodant.
¡Malehit siga aquèst pòt,
que te 'l rebato per tèrra!

(*Trènca 'l pòt tirantlo fòrt a tèrra. Dòn Odón li tira 'ls llibres pe 'l cap, y el tinter, que cau al mitj de la sala fenthi una gròssa taca de tinta. Dimas fuig pe 'l fòro.*)

Od. ¡Llam del cèl! ¡Deu de la guerra!
Això aixís quedar no pòt.
Deixam agafá 'l bastó
y pe 'l cap li trencaré.
Ha fugit cap al carré,
al carré 'l trobaré jò.

*(Sé pòsa 'l barrèt, prèn el bastò y sé 'n va
pe 'l fòro, corrent.)*

ESCENA IX.

Fidèl. .

*(Sortint per la pòrta de l' esquèrra al acte de marxar
Dòn Odón y parlant misterios no comprenent lo qu'
ha passat).*

¡Deu meu! ¡Deu meu! ¿Qu' ha passat?
¿Tal vegada algún anglès
venint a cobrar diners
una pallissa ha cobrat?
¿O pòt ser a Dòn Odón
Are li ha tocat el rèbre?

(Mirant per la porta del fòro.)

Ha fugit com una llebre
y no 's vèu en part del món.
¡Tant debó no tornés més!
Si no tornava a venir,
no li tindria de dir
qu' altre criat se busqués.
Perquè, Fidèl, aguantar
no pòts més aquèst suplici:
val més anar al hospici
o be anarsen a captar.

(Mirant y ressequint el saló.)

¡Y quin escampall tan gran!
Després que m' he escarrassat
per deixá 'l saló arreglat
el tròbo fet un encant.
Mès, ¿què vèig?... Tacas de tinta
y per tèrra lo tinter.
¿Còm nètas las podré fer, .

si la tinta no 's despinta!
¡Còsa estranya! Aquí hi ha cendra.
Vindrà com l' anell al dit:
las fregaré tot seguit
ab la cendra, mentre's tendra

*(Sé 'n va per l' esquerra y torna al moment
ab un recullidor d' escombrarias y una es-
combra, ab la que frèga fòrt la cendra so-
bre la taca de tinta. Després diu tot mi-
rantsela.)*

¡Encare! ¡Deu n' hi dorèt!
S' ha aclarit una miquèta.
Hi passaré la bayèta
y pòt ser quedarà nèt.

*(Va a cercar una gallèda ab aigua y una
bayèta, y tot fregant la taca, va dient.)*

¡Ja us dich jò!... ¡Vaya un misteri!...
El dimòni qu' ho entengui...
No sé per quin cap m' ho prèngui...
Me farán pèdre 'l senderi.

*(Arreplega la cendra, pòsa 'ls llibres y 'l
tinter sobre la taula y sé 'n va per l' es-
querra ab tot lo qu' havia portat.)*

ESCENA X.

Dòn Odón.

*(qu'entra coixejant pe'l foro, tot acalorat, ab un nyanyo
al cap, el barrèt xafat y la levita desfeta, bruta y
rebregada. Parla sofocadament y gemega d' en tant
en tant.)*

¡Infame! ¡traidor! ¡ruí!
Si nó que 'ns han despartit,
o jò 'l deixo estabornit
o ell m' estabornèix a mi.
Encare 'l cap me fa mal
del còp de puny que m' ha dat.
Si jò 'l còp no hagués errat
pròu l' envio al Hospital.
Ha tingut sòrt qu' he caigut

y que m' ha prèls el bastò:
si no arriba a ser això
pròu hauria ben rebut.
Còm hi havia tanta gent,
desseguida m' he escapat;
quan l' atrapi descuidat
ja ho veurà si soch valent.
Lo pitjor és que els vehins
han notat la meva mengua
y 'm fiblarán ab sa llengua
còm si fossin escorpins.
Ser borratxo, gandul, fart,
tahul, tronera, trampós,
no és per mi tan deshonoròs
còm deshonra 'l ser cobart.
¡Lo que sento més de tot
és pèdre 'ls restos del pare!
Tal vegada podré encare
posarlos en altre pòt. (*Buscant las cèndras.*)
Mès ¿ahont son?... ¡Fidèl! ¡Fidèl!
¡Ay! ¡qui sab 'hont pararán!
¡Quin altre disgust més gran!
¡Ja no puch tragar més fèl!

ESCENA XI.

Dòn Odón y Fidèl

- Fid.* Mani senyor.
Od. ¿Qu' has tocat
la cèndra que aquí hi havia?
Fid. Creyentme que no servia
l' he tirada al excusat.
Od. (*Cridant còm un bòig.*)
¡Qu' has fet! ¡qu' has fet, criminal
sacrílech, mónstre, inhumá!
Aquèst còp me matará,
no és possible soportal.
Fid. (*Ab mistèri no comprenent lo que passa.*)
Prò si en règ no li he faltat:
Dòn Odón; ¿perquè m' insulta?

Francament, això 'm resulta
un xiquèt massa pesat.

Od. ¡Callarás. desvergonyat!

Fid. (*Ap.*) Val més callar: no hi es tot. (*Senyalantse
el front.*)

Perquè s' ha trencat un pòt,
no n' arma pòch de brugit.

Od. (*Ap., cridant ab vèu plorosa.*)

¡Ay! ¡quanta és la pena mia!

¡quan gran es mon desconsòl!

¡Pare! ¡pare! ton fill vòl

vení' a ferte companyia!

Tandebò al forn crematòri

ab tu m' haguessin cremat;

aixís m' hauria escapat

de passá' aquèst purgatòri.

¡Quan jò pènso qu' aquèl ser

qu' estimava ab tan deliri,

per no durlo al cementiri

ha anat á pará 'l femer;

pèrdo 'l sèny, me desespero

y la vergonya 'm confón:

¡Mòrt!, vina, trèume del món,

que de més m' hi considero!

Fid. (*Ap.*) S' ha alocat. ¡Ditxosa cèndra!

be resultarás pròu cara.

Od. ¡Ay pare!

Fid. (*Ap.*) Crida 'l seu pare:

ja pòt cridar òus a vèndre.

Od. (*Acostantse á Fidèl, amenassador.*)

¿Perquè, digas, has tocat,

Fidèl, lo que no debias?

Fid. ¿No s' esclama tots los dias

perquè no soch endressat?

Are m' arma aquèst gran plet

perquè endressat he sigut:

si faig mal pecant per brut,

faig pitjor pecant per nèt.

Od. ¡Èts tu, vil, ets tú 'l culpable

de la taca que 'm degrada!

Fid. ¿La taca?... (*Senyalant el lloch ahont era la
taca de tinta.*)

Si l' he rentada.

- Od.* ¿Còm!, si es inesborrable.
 ¿Podré may més possehir
 del meu pare las despullas?
 Ja pòts fer tot lo que vullas
 no las podràs recullir.
- Fid.* Prò digui, ¿de què las hau?
 A fè no l' arribo a entendre.
- Od.* ¿No sabs tú qu' aquèlla cèndra
 era del pare? ¿Babau!
- Fid.* (*Sorprès.*) Are 'n tinch el primé' avis.
- Od.* ¿Tal vòlta ets tan ignocent,
 que no has hagut cap esment
 de lo qu' ha passat al pis?
- Fid.* May tafaner he sigut,
 prò encar que m' ho haguessin dit
 és un fet tant inaudit
 que no l' hauria cregut.
 (*Enfadantse.*) Y lo que 'm fa més malicia
 es que jò l' he recullida:
 (*Ab despreci.*) no havia en tota ma vida
 remenat semblant bruticia.
- Od.* (*Ab ràbia.*) ¿Calla! ¿calla!, mal parlat.
 Això ja no 's pòt sentir;
 en mas mans has de morir,
 perquè al pare has deshonrat:
 o deixo de sé 'l seu fill
 o t' arrèncu aquí la pell.
- Fid.* (*Corrent y donant vòltas pe 'l saló, perseguit per
 Don Odón.*)
 ¿Vèrge santa quin tropell!
 ¿Moriré còm un conill!
 ¿Socorro! ¿necessitat!
 ¿Corri, corri, Dòn Sever!
 (*A Dòn Sever qu' atret pe 'l soroll entra per
 la pòrta del fóro al moment que s' atrapan.*)

ESCENA FINAL

Dits y Dòn Sever

- Sev.* (*Alarmat, descompartintlos.*)
 ¿Qu' és això? ¿Dònchs qu' hèm de fer?
- Fid.* ¿Dòn Odón s' ens ha alocat!

- Sev.* ¿Què 's aquest gran rebombòri?
Ab aquest soroll etèrn
aquest pis sèmbra un infèrn.
- Fid.* Per mi ja és un purgatòri
- Sev.* Prò ¿què tens? Odón ¿què 't passa?
- Od.* (*Apoyantse fatigat, ab Dòn Sever, esclama ab tò
ploricós y ridicul.*)
Del meu pare idolatrat
las despullas ha tirat
en Fidèl dintre la bassa.
- Sev.* Si a mi m' haguessis cregut
no t' hauria succeït.
- Od.* ¡Ja n' estich arrepentit!
- Sev.* Are que 't trobas perdut.
Ab las tevas teorías
dèus, Odón, quedar tranquil,
puig may pensarte podias
fer al autor dels teus dias
tan bon *ENTERRO CIVIL*.

TELÓ RÁPIT



